Прысвячаецца
470-годдзю выхаду ў свет
першай друкаванай кнігі
на тэрыторыі сучаснай Беларусі

1553

BIERAŚCIE CATECHISM
THE FIRST BOOK PRINTED IN BELARUS

1553

БЕРАСЦЕЙСКІ КАТЭХІЗІС
БЕЛАРУСКІ ПЕРШАДРУК

Мінск
Нацыянальная бібліятэка Беларусі
2023

УДК: 27-282.4
ББК: 86.37-4я9
Б48

Складальнікі:

А. Г. Барысюк, С. А. Брышцель, А. У. Унучак

Берасцейскі катэхізіс 1553. Беларускі першадрук = Bieraście Catechism of 1553. The first book
Б48 printed in Belarus / [склад.: А. Г. Барысюк, С. А. Брышцель, А. У. Унучак]. – Мінск : Нацыянальная бібліятэка Беларусі, 2023. – 364 с. : [7] л. іл.
ISBN 978-985-7293-35-3.

Берасцейскі катэхізіс 1553 г. з'яўляецца першай кнігай, надрукаванай на тэрыторыі сучаснай Беларусі. У гэтым сэнсе дадзенае выданне – беларускі першадрук.

Увазе чытача ўпершыню прадстаўлены пераклад Берасцейскага катэхізіса на беларускую і англійскую мовы, які суправаджаецца факсімільным узнаўленнем тэксту кніжнага помніка з выдання 1908 г., паколькі арыгінал Берасцейскага катэхізіса не захаваўся. Разам з тэкстам Берасцейскага катэхізіса прадстаўлены даследаванні, якія раскрываюць гістарычны і культурны кантэкст яго выдання.

УДК: 27-282.4
ББК: 86.37-4я9

ISBN 978-985-7293-35-3

© Барысюк А.Г., 2023
© Брышцель С.А., 2023
© Унучак А. У., 2023
© Афармленне. Дзяржаўная ўстанова «Нацыянальная бібліятэка Беларусі», 2023

БЕРАСЦЕЙСКІ КАТЭХІЗІС: ВЯРТАННЕ

Выданне, якое Вы, шаноўны чытач, трымаеце ў руках, прымеркавана да 470-годдзя першай друкаванай кнігі на тэрыторыі сучаснай Беларусі. Берасцейскі катэхізіс, надрукаваны ў 1553 г. у Берасцейскай друкарні, з поўным на тое правам можа лічыцца беларускім першадрукам.

Да XX ст. захаваўся толькі адзін асобнік Берасцейскага катэхізіса. Бібліятэка Красінскіх у Варшаве набыла яго ў снежні 1907 г. у выдатнага беларускага дзеяча Івана Луцкевіча (1881–1919). Да гэтага Берасцейскі катэхізіс захоўваўся ў прыватнай бібліятэцы знакамітага беларускага археолага і гісторыка Генрыха Татура (1846–1907) у Мінску. І. Луцкевіч быў знаёмы з Г. Татурам яшчэ з канца 1890-х гг., удзельнічаў пад яго кіраўніцтвам у археалагічных раскопках, знаёміўся з гісторыяй і культурай Беларусі. Больш за тое, вядомы беларускі дзеяч Аляксандр Уласаў успамінаў, што Г. Татур быў адным з тых, хто прышчапіў І. Луцкевічу беларускую свядомасць. Вось як А. Уласаў апісваў сустрэчы з Г. Татурам, на якія ён прыходзіў разам з І. Луцкевічам: «Мы хлапцамі <...> сядзелі ў музеі Татура. Строгі старык, лысы з рудой барадой, падобны да прарока Елісея, быў з намі адной думкі. <...> Ад Татура веяла на нас духам Гедыміна, Ягайлы, Канстанціна Астрожскага, князёў Менскіх, Слуцкіх і ўсіх фундатараў і будаўнікоў беларускай мінуўшчыны».

Калі Г. Татур памёр вясной 1907 г., лёсам яго калекцыі цікавілася многія, у тым ліку і Санкт-Пецярбургская акадэмія навук. Праблема была ў тым, што сам Г. Татур не пакінуў тастамента і не зрабіў каталога сваіх збораў. У выніку падзелу калекцыі пазбегнуць не ўдалося, і частка збораў трапіла ў Львоў і Вільню, частка была перададзена сваякамі на дабрачынныя мэты. Магчыма, тады Берасцейскі катэхізіс перайшоў у рукі

І. Луцкевіча і трохі пазней быў прададзены ім Бібліятэцы Красінскіх, але такога тыпу рарытэты І. Луцкевіч прадаваў надзвычай рэдка. Толькі ў тым выпадку, калі востра не хапала сродкаў на выданне беларускіх кніг і газет. Канец 1907 г. якраз і быў такім часам...

У 1908 г. Францішак Пуласкі зрабіў рэпрынт Берасцейскага катэхізіса, і дзякуючы гэтаму мы сёння маем магчымасць пазнаёміцца з гэтым важным помнікам беларускай гісторыі і культуры. Бо арыгінальны асобнік катэхізіса, які захоўваўся ў Бібліятэцы Красінскіх у Варшаве, загінуў падчас Варшаўскага паўстання ў 1944 г.

Сёння, з Божай дапамогай, Берасцейскі катэхізіс вяртаецца да беларускага чытача. Спадзяёмся, што знаёмячыся з ім, Вы, шаноўны чытач, здолееце адчуць дух той слаўнай эпохі, якая заслужана атрымала назву «Залаты Век Беларусі».

Аляксандр Барысюк, Сяргей Брышцель, Андрусь Унучак

Малы катэхізіс–

гэта значыць вучэнне пра галоўныя часткі хрысціянскага закону з кароткім тлумачэннем для простых людзей

ЗМЕСТ/CONTENTS

Берасцейскі катэхізіс: вяртанне. 5
The return of the Bieraście Catechism 197

Малы катэхізіс 7
The Small Catechism 199

Вялікі катэхізіс 23
The Large Catechism 215

Аляксандр Ланд. Спадчына Берасцейскай друкарні 57
Alexander Land. The Legacy of the Bieraście printing house. 249

Ёханэс Раймер. Катэхізісы ў еўрапейскай пратэстанцкай гісторыі XV–XVI стст. 112
Johannes Reimer. Catechisms in European Protestant History of the 15–16th centuries. 302

Антоні Бокун. Берасцейскі катэхізіс 1553 г. як рэлігійна-этычны помнік
Рэфармацыі ў Беларусі 117
Antoni Bokun. The Bieraście Catechism of 1553 as a religious and moral landmark
of the Reformation in Belarus 306

Юрый Лаўрык. Выданне Берасцейскага катэхізіса ў кантэксце
дзейнасці друкарні Берната Ваяводкі. 133
Jury Lauryk. The Bieraście Catechism in the context of Bernat Woyewodka's
Printing Shop Activity. 322

Валерый Мароз. Эпоха, справы і вера князя Мікалая Радзівіла Чорнага 147
Valery Maroz. The Epoch, Deeds, and Faith of the Prince Mikalaj Radzivil the Black. 336

Katchizm Brzeski 1553/1554. (Факсіміле / Facsimile) 157

Берасцейскі катэхізіс 1553. Беларускі першадрук 358
Bieraście Catechism of 1553. The first book printed in Belarus 359
Брестский катехизис 1553. Первопечатная книга Беларуси. .360
Katechizm Brzeski 1553. Pierwszy druk w Białorusi 361
Der Berastsejsker Katechismus 1553. Das erste Buch, das in Belarus gedruckt wurde 362

Навукова-папулярнае выданне

БЕРАСЦЕЙСКІ КАТЭХІЗІС 1553. БЕЛАРУСКІ ПЕРШАДРУК = BIERAŚCIE CATECHISM OF 1553. THE FIRST BOOK PRINTED IN BELARUS

Складальнікі

Барысюк Аляксандр Георгіевіч

Брышцель Сяргей Анатольевіч

Унучак Андрэй Уладзіміравіч

На беларускай, англійскай мовах

Рэдактары
Н. Я. Анапрэенка, Т. М. Белахвостава, Т. М. Булатава,
К. І. Вяргейчык-Лабецкая, А. В. Шарпіла, М. А. Яршова
Дызайн вокладкі Г. У. Вазнясенскай, Н. В. Каралёвай
Камп'ютарная вёрстка Д. В. Макарэвіча

Падпісана ў друк 10.05.2023. Фармат 60x100 $^{1}/_{16}$. Гарнітура Cambria.
Ум. друк. арк. 42,31. Улік.-выд. арк. 37,19. Тыраж 300 экз. Заказ 1196.

Выдавец і паліграфічнае выкананне:
дзяржаўная ўстанова «Нацыянальная бібліятэка Беларусі».

Пасведчанне аб дзяржаўнай рэгістрацыі выдаўца, вытворца,
распаўсюджвальніка друкаваных выданняў № 1/398 ад 02.07.2014.

Пасведчанне аб дзяржаўнай рэгістрацыі выдаўца, вытворца,
распаўсюджвальніка друкаваных выданняў № 2/157 ад 02.07.2014.

Пр. Незалежнасці, 116, 220114, г. Мінск.
Тэл.: (+375 17) 293 27 68. Факс (+375 17) 266 37 23.
E-mail: edit@nlb.by.